

(Izvrještaj o. gvardijana, fra Ante *Madunića*, o smrti i ukopu; oproštajni govori: dr. Šimuna *Šipića*, fra Ante *Madunića*, o. Jure *Brkana*, o. Jure *Radića*, o. Krune *Bekavca*).

9. -: Dr. fra Ivan Glibotić, *Grad na gori – list imotskih župa*, (Imotski), X. (1988.), br. 1 (15), str. 36-37.
10. Uredništvo: Umro fra Ivan Glibotić, *Slivno*, (Slivno), V. (1988.), br. 1, (7), str. 7.
11. Petar Zdravko *Blajić*: In memoriam – Ivan Glibotić, *Sveta Cecilija*, (Zagreb) LVIII. (1988.), br. 1, str. 16.
12. Petar Zdravko *Blajić*: + Dr. O. Ivan Glibotić, OFM, *Marija*, (Split), XXVI. (1988.), br. 2 (251), str. 72-73.
13. (Petar Zdravko *Blajić*): Dr. fra Ivan Glibotić, OFM, *Most – List župe Svetog Luke Podbablje*, (Podbablje), III. (1988.), br. 4 (5), str. 47-48.
(Preuzeto iz časopisa *Marija*, (Split), br. 2, 1988.)
14. Ante *Glibotić*: Moj stric dr. fra Ivan Glibotić, *Slivno*, (Slivno), IV. (1988.), br. 2 (8), str. 44-45.
15. Ante *Ikin* (Glibotić): Moj stric dr. fra Ivan Glibotić, *Slivno*, (Slivno), V. (1988.), br. 1 (7), str. 8-10.
16. B.P.: Naši pokojnici – Ivan Glibotić, franjevac, *Glas Koncila*, (Zagreb), XXVII. (1988.), br. 7 (714), str. 8.
17. (Fra Ante *Jurić Talaja*): Oproštaj o. župnika fra Ante *Jurić – Talaja*, *Slivno*, (Slivno), V. (1988.), br. 1 (7), str. 10-11.
(Od fra Ivana Glibotića).
18. (Fra Ante *Sekelez*): In memoriam o. fra Ivanu Glibotiću, *Studenci*, (Studenci), IV. (1988.), br. 1, str. 13-14.
19. Ante *Glibotić*: Moj stric dr. fra Ivan Glibotić, *Slivno*, (Slivno), V. (1989.), br. 1 (9), str. 13-15.
20. Fra *Mile Ćirko*: Glazbenik fra Ivan Glibotić, Čuvari baštine (1738.-1988.) – *Zbornik radova Simpozija u prigodi 250. obljetnice prijenosa franjevačkog samostana u grad Imotski*, Imotski 1989., str. 547-554.
21. Ante (*Glibotić*): Moj stric dr. fra Ivan Glibotić, *Slivno*, (Slivno), V. (1990.), br. 2 (12), str. 79-80.
22. Tomi: U pohodu rodnoj župi oca fra dr. Ivana Glibotića, *Slivno*, (Slivno), V. (1990.), br. 2 (12), str. 70-73.
(Župska zajednica sv. apostola Petra i Pavla iz Osijeka u pohodu župi Slivno).

Popis literature o dr. fra Ivanu Glibotiću zacijelo nije potpun, ali biografska građa koja se nalazi u toj literaturi može značajnije upotpuniti i proširiti *curriculum vitae* našega crkvenog glazbenika. Istodobno mogao bi to biti poticaj (crkvenim) glazbenicima za temeljitiju prosudbu glazbenoga opusa dr. fra Ivana Glibotića.

Rukopisi za časopis "Sv. Cecilija" br. 2. 1992. primaju se u Tajništvu do 15. travnja 1992. godine. Mole se suradnici da se pridržavaju propisa o autorskoj kartici.

Milka Trnina u Grazu

Ivan Mirnik, Zagreb

Legendarna Milka Trnina (1863.-1941.), naša najveća, a također i jedna među najvećim i najodabranijim pjevačicama svijeta svoju vremena, nastavila je svoju blistavu opernu i koncertnu karijeru u Štajerskom glavnom gradu Grazu god. 1884. Ovdje je ostala kao članica opere Zemaljskoga kazališta (Landestheater), kojega je direktor bio g. Bertalan, dvije sezone, sve do god. 1886. Prethodno je bila angažirana u Gradskom kazalištu (*Stadtheater*) u Leipzigu, a nakon Graza u Bremenu, koji je bio njena posljednja stepenica u usponu do umjetničkog vrhunca (München, London, New York). U Graz (Gradac) je pošla radi njegove blizine Zagrebu i Beču.

S obzirom da ni u Štajerskom zemaljskom arhivu (*Steiermärkisches Landesarchiv*), ni u Štajerskoj zemaljskoj knjižnici pri Joanneumu (*Steiermärkische Landesbibliothek am Joanneum*), prema ljubaznim obavijestima njihovih upravitelja Dr. G. Pferschy-a i Dr. Hansa Hegenbartha, nema sačuvanih kazališnih programa iz spomenutih godina, morali smo se u prikazu djelovanja ove velike umjetnice osloniti na drugu vrstu građe. Slučaj je htio da je značajni hrvatski glumac Mato Grković, biograf i prijatelj Trninin, preko nekog prijatelja ranih šezdesetih godina dao pregledati godišta novina *Grazer Tagespost*. Grkovićeva pranećaka gđa. Dunja Krajnović dopustila je susretljivo uvid u ovu dokumentaciju, pa joj u ovom članku zahvaljujem. O Trnininim nastupima u Grazu pisao je na nekoliko stranica i M. Grković (1966:82-85).

Graz, grad s dugom glazbenom tradicijom, imao je u to vrijeme vrlo lijepo kazalište iz prve polovice 19. st. u starom dijelu grada. U tom je kazalištu Trnina pjevala – o koncertnim, oratorijskim i crkvenim nastupima bez daljnjih istraživanja za sada ništa i ne znamo. Tek god. 1899. Graz je dobio novu veću operu, s 1400 sjedala. Prvi Trninin nastup bio je 26. travnja 1884. u ulozi Leonore u Verdijevu *Trubaduru*, a posljednji put se pojavila 16. travnja 1886. kao Senta u Wagnerovoj operi *Ukleti Holandez*. Tijekom dvije sezone nastupala je u ulogama koje su ne samo odgovarale njenim sjajnim glasovnim mogućnostima, nego i njenoj osobi. Bile su to uvijek uzvišene, časne, požrtvovne i nadasve pobožne žene, izuzme li se npr. lakoumnu Margaretu u *Faustu*, koju Trnina ionako nije rado kreirala. Kritičar iz Graza je jednom prigodom napisao: "Ne dijelim s njom njeno shvaćanje Margarete". Mnogo desetljeća kasnije je o njoj bavarski muzički kritičar Alfred von Mensi-Klarbach napisao: "Ali Milka Trnina nije samo jedna velika, možda najveća i zasigurno najharmoničnija umjetnica koju je

Münhenska opera u posljednjih pola stoljeća posjedovala, već i značajan čovjek. S otvorenim je očima gledala svijet i nije se u njemu drobila niti izgubila. Od toga ju je sačuvala visoka moralna ozbiljnost, koja je od početka pripadala ovoj, po sebi jakoj osobnosti. Više nikada nećemo vidjeti njoj slične!”

Repertoar opere u Grazu nije se ni po čemu razlikovao od onog u drugim austrijskim i njemačkim gradovima istoga doba. Izvodila su se operna djela trajne vrijednosti, ali i ona koja su danas posvema zaboravljena, teško je reći s pravom ili ne. Sve su se opere, naravno, pjevale na njemačkom jeziku. Prema popisu Trnininih nastupa bilo je na programu besmrtnih Mozartovih opera (*Don Juan*, *Čarobna frula*), Beethovenov *Fidelio*, Weberov *Strijelac vilenjak*, Wagnerovih *Lohengrin*, *Tannhaeuser*, *Majstori pjevači* i *Ukleti Holandez*. Od ostalih njemačkih skladatelja izvodile su se i opere *Hans Heilig* od Marschnera (1795.-1861.) i *Trubač iz Säkkingena* od E. Kaisera (jer postoji istoimena opera i od B. E. Nesslerera), tada na glasu. Vrlo je bio popularan francuski repertoar: Bizetova *Carmen*, Halévijska *Židovka*, Meyerbeerov *Prorok*, *Hugenoti* i *Afrikanka*, kao i Gounodov *Faust*. Talijanske opere, iako obilježene, još nisu bile toliko prodrle. Verdi je bio zastupljen *Trubadurom* i *Krabuljnim plesom*, a zaboravljeni Filippo Marchetti (1831.-1902.) operom *Ruy-Blas*. U svakom slučaju, prema sadašnjem našem znanju, Trnina je u ovom gradu pjevala u dvadeset i sedam opernih djela i naučila je četrnaest novih uloga. Graz nije bio velegrad, pa su se opere nizale vrlo brzo jedna nakon druge, pa je trebalo i brzo učiti nove uloge.

Kod Trninina debuta (28. IV. 1884.) u kritici se još mogla osjetiti nota rezerve: “Kreacija gospojice Trnine nas se simpatično dojmila. Njen glas (osim u visokim tonovima) zvuči zaobljeno i puno i izvrsno je školovan. Uz svoju lijepu scensku pojavu još u igri ne vlada svim ljestvicama strasti. Konačni sud još zadržavamo za sebe.” (*Grazer Tagespost*, 29. IV. 1884.) Strogi kritičar je ostale protagoniste (npr. Carla Curiela iz Milana kao Manrica) bez ikakve milosti “osudio” radi neuspjeha. Ni kod slijedećih nastupa kritičar, kao ni neki prije a ni poslije njega, nije shvaćao sopranističinu suzdržanu, dostojanstvenu i profinjenu glumu koja nije poznavala ustupke jeftinim i teatralnim efektima. Za njenu Seliku u Meyerbeerovoj *Afrikanki* dana 30. V. 1884. piše: “Glavne uloge nisu još ili nisu odgovarajuće podijeljene. Iznimka je gospojica Trnina, za koju nam se čini da je duboko postavljen talent. Njen način predstavlja uvijek javno posvjedočujuće ukus, toplinu i razumijevanje... Najznačajniji akcenti strasti su joj još uvijek uskraćeni, kako glas, tako i gluma ne dosižu dotuda... Ovo nije nikakvo pozivanje na pretjerivanje i traženje efekta. Postupno se ljestvica strastnih zvukova može nekažnjeno proširiti, samo postupno se umjesto uobičajenih “Kopftöne” mogu steći “Brusstöne”

koji izvire. Kad je 25. svibnja 1884. pjevala Ameliju u *Krabuljnom plesu*, hrvatski su je studenti obradovali lovorvijencem.

S vremenom kritičar – moramo priznati da mu duhovitost i dobra igra njemačke riječi nisu strane – odustaje od zamjerki, ali ne i od dobronamjernih savjeta u vezi s interpretacijom uloga, a kritike bivaju sve pohvalnije i govore o izvrsnom pjevačkom potencijalu ambiciozne sopranistice, o talentu koji zadivljuje i dalje se razvija, osobito u Wagnerovim djelima, o profinjenom predstavljanju. Grković piše da je Trnina djelovala više odgojno na kritiku, no što je kritika djelovala na nju. Publika u Grazu, a osobito naši studenti, bila je kritika odlična ili slabija, uvijek su burnim pljeskom nagrađivali omiljenu umjetnicu (*grosser Beifall und Begeisterung*), i kad je dana 2. XII. 1884. u novinama najavljeno da se njen ugovor produžuje i za slijedeću godinu, bilo je to po želji publike – iste je večeri i Trnina bila sudionica predstave *Hugenota* Giacomo Meyerbeera. Za predstave u kojima je Trnina nastupala kazalište je, uz rijetke iznimke, bilo posvema rasprodano, katkada već u ranu zoru.

Jedna od značajnijih predstava druge Trninine sezone u Grazu bila je izvedba *Fidelija* 22. IX. 1885. “U prvom činu događale su se male smetnje – drugi, u koji nas je uvela neobično topla i zanosito data Leonora velike operne pjevačice gospojice Trnine, svjedočio je o oduševljenom sudioništvu svih sudionika. Gospođica Trnina izvrsno je pjevala i glumila.” Trninin *Fidelio* je do kraja njena djelovanja na sceni ostao veličanstven. Dana 21. XI. pjevala je Donnu Annu u Mozartovom *Don Juanu*, i ujedno bila sudionica te predstave. Strogi kritičar piše: “Gđica Trnina odabrala je za predstavu čija je sudionica, ulogu Donne Anne u operi *Don Juan*. Kako je pjevala i najtežu ariju o pismu, našla je iznimnu priliku pokazati sve svoje vrline – i pribaviti sebi priznanje za svoj zvonki organ, svoju odličnu školu, svoje tankočutno predstavljanje puno razumijevanja. Obljubljenoj je primadoni poklonjeno burno i često odobravanje, ovacije s pravom.”

Prve vijesti o Trnininom namjeravanom odlasku iz gradskog kazališta o Uskrsu 1886. počele su se, na tugu i žalost i publike i kritičara, širiti krajem studenog 1885. Najavljivani rastanak došao je 16. IV. 1886. prigodom izvedbe *Ukletog Holandca*: Opera “Ukleti Holandez” Richarda Wagnera postavljena je na pozornicu kao posljednja opera izvedba gospodina Ludwiga Schrauffa i Gđice Trnine ... Gđica Trnina, čiji plemeniti pjev i način prikazivanja ženskih likova Wagnerovih opera uvijek dolaze do izražaja, pružila je kao Senta opet izvrsno ostvarenje... Iskreno možemo žaliti da gđica Trnina i G. Schrauff ubuduće neće pripadati našem kazalištu... Operne snage dvoje pjevača koji odlaze ispraćeni su burnim ovacijama, darovima cvijeća i vijencima.”

Osvrnimo se u kratkim crtama i na druge umjetnike, s kojima je Trnina natupala u Grazu. Od dirigenata spomenimo još mladog Nijemca Dr. Karla MUCKA (Darmstadt 1859. – Stuttgart 1940.), kasnije diljem svijeta proslavljenog izvođača Wagnera, s kojim se je i kasnije susretala. S obzirom da je Muck snimio dosta gramofonskih ploča, o njegovoj muzikalnosti se i danas lako možemo osvjedočiti. Njihova suradnja u Grazu bila je vrlo harmonična i plodonosna, jer je Muck dobro znao kakav se potencijal krije u mladoj umjetnici. Tako je za izvedbu *Tannhaeusera* dana 5. IX. 1884. Muck s vanrednim uspjehom operi vratio neka prije izostavljena mjesta, npr. molitva Elizabete Majci Božjoj ("Allmächtige Jungfrau") u finalu drugog čina, u kojoj je Trnina upravo briljirala na opće zadovoljstvo i publike i kritike.

Od kolega-pjevača u Grazu su natupale sopranistice: Goldfeld, Möllering, Peschl, Wally (koloratura); mezzosopranistice, odnosno altistice: Fleissig, Sax, V. Steinburg; tenoristi: H. Hanschmann, C. Kietzmann, Peschi, Prelinger, Roth (prije u gradskom kazalištu u Königsbergu), Sigmundt, Warmut; baritonisti: Dworsky, Schrauff, Trier; te: basisti Chandon, Heller i drugi. Gostovanja nisu izostajala, pa su tako s Trninom pjevali i tenoristi Curiel (iz Milana), L. Grizinger (sa Carske i kraljevske dvorske opere u Beču), poznati kraljevski dvorski operni pjevač Schott, baritonisti: Prevost (s Pariške velike opere) i T. Reichmann te basist L. Miranda (iz Carske talijanske opere u Sankt Petersburgu). Od njih svakako treba istaći znamenitoga njemačkog baritonistu, kr. bavarskog komornog pjevača Theodora Reichmanna (Rostock 1849.-Marsach/Bodensee 1903.), koji je nastupao po svim europskim kazalištima, a s Trninom opet u Münchenu god. 1893/94.

1884.

- 28. IV. – "Troubadour" (Verdi); Leonore
- 25. V. – "Maskenball" (Verdi); Amelia
- 30. V. – "Die Afrikanerin" (Meyerbeer); Selika
- 2. IX. – "Margarethe" (Gounod); Margarethe
- 5. IX. – "Tannhaeuser" (Wagner); Elisabeth
- 21. IX. – "Lohengrin" (Wagner); Elsa
- 26. IX. – "Lohengrin" (Wagner); Elsa
- 29. IX. – "Die Zauberflöte" (Mozart); Prva dama
- 4. XI. – "Ruy-Blas" (Marchetti); Španjolska kraljica
- 12. XI. – "Margarethe" (Gounod); Margarethe
- 17. XI. – "Die Juedin" (Halevy); Recha
- 21. XI. – "Margarethe" (Gounod); Margarethe
- 25. XI. – "Hans Heilig" (Marschner); kraljica zemaljskih duhova
- 27. XI. – "Troubadour" (Verdi); Leonore
- 2. XII. – "Die Hugenotten" (Meyerbeer); Valentine

- 4. XII. – "Maskenball" (Verdi); Amelia
- 25. XII. – "Lohengrin" (Wagner); Elsa

1885.

- 16. II. – "Die Meistersinger" (Wagner); Eva
- 5. III. – "Die Meistersinger" (Wagner); Eva
- 15. III. – "Die Meistersinger" (Wagner); Eva
- 27. III. – "Der Prophet" (Meyerbeer); Bertha
- 7. IV. – "Die Juedin" (Halevi); Bertha
- 10. IV. – "Margarethe" (Gounod); Margarethe
- 21. IV. – "Lohengrin" (Wagner); Elsa
- 22. IX. – "Fidelio" (Beethoven); Leonore
- 28. IX. – "Der fliegende Hollaender" (Eagner); Senta
- 21. XI. – "Don Juan" (Mozart); Donna Anna
- 24. XI. – "Der fliegende Hillaender" (Eagner); Senta
- 4. XII. – "Der Troubadour" (Verdi); Leonore
- 10. XII. – "Carmen" (Bizet); Micaela
- 17. XII. – "Tannhaeuser" (Wagner); Elisabeth
- 23. XII. – "Hans Heilig" (Marschner); kraljica zemaljskih duhova
- 25. XII. – "Hans Heilig" (Marschner); kraljica zemaljskih duhova

1886.

- 3. I. – "Die Hugenotten" (Meyerbeer); Valentine
- 4. I. – "Der Troubadour" (Verdi); Leonore
- 11. I. – "Der Freischuetz" (Weber); Agathe
- 19. I. – "Margarethe" (Gounod); Margarethe
- 22. I. – "Die Juedin" (Halevi); Recha
- 23. II. – "Der Maskenball" (Verdi); Amalie
- 6. III. – "Tannhaeuser" (Wagner); Elisabeth
- 9. III. – "Lohengrin" (Wagner); Elsa
- 11. III. – "Der Troubadour" (Verdi); Leonore
- 13. III. – "Der Prophet" (Meyerbeer); Bertha
- 18. III. – "Lohengrin" (Wagner); Elsa
- 26. III. – "Tannhaeuser" (Wagner); Elisabeth
- 5. IV. – "Der Trompeter von Saekkingen" (Kaiser); Margarethe
- 16. IV. – "Der fliegende Hollaender" (Wagner); Senta.

LITERATURA

- GRKOVIĆ, Mato, *Milka Trnina*, Zagreb 1966. – KUTSCH, K.J. – Leo RIEMENS, *Unvergängliche Stimmen*. Bern-München 1982.
- MELITZ, Leo, *Führer durch die Oper*. Berlin 1901. MENSINKLARBACH, Alfred von, *Alt-Münchner Theater-Erinnerungen*. München s.a.
- Hugo Riemanns Musik, Lexikon* (9. izd.). Berlin 1919.
- Riemann Musik, Lexikon* (12. izd.) Mainz 1959-75.
- ROSENTHAL, Harold-J. WARRACK. *Concise Oxford Dictionary of Opera*. London 1973.